

не только формально-юридический, но и фактический (институционально-политический) аспект государства как сложной конструкции взаимоотношений между главой государства, законодательной, исполнительной и судебной властью. Мотивировано, что форма государственного правления характеризует способ получения власти исключительно по вертикали, а система государственного правления определяет способ получения, организации, осуществления и ответственности за власть как по вертикали, так и по горизонтали.

Ключевые слова: форма государственного правления, система государственного правления, политическая наука, дихотомический, трихотомический и четырехотомический подход.

Lytvyn V., Romaniuk A. *Conceptualization and Theoretical Distinction Between the Terms «Form of Government» and «System of Government» in Political Science*

The study conceptualized, theoretical and methodologically delineated the used in Political Science terms of "form of government" and "system of government". This should contribute to a successful designing of a holistic and integrated scientific knowledge of interinstitutional relations in a country or in a comparative context. The authors argued that the "form of government" reflects only external, formal and legal aspect of a state (political system), which is associated with the process of transfer of sovereign powers – through inheritance or election. Instead, the "system of government" describes not only the formal and legal but also political and institutional (actual) aspect of a state (political system) as the complex design of relations between a head of state, legislative, executive and judiciary branches of power. The researchers found that the form of government describes the method to receive the power only vertically, and the system of government outlines the method of organization, implementation and accountability for power both vertically and horizontally.

Keywords: form of government, system of government, Political Science, dichotomous, trichotomous and fourchotomous approach.

УДК: 323.173:327.2

Горло Н. В.

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ІРЕДЕНТИЗМУ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті аналізуються дослідницькі підходи до тлумачення сутності іредентизму. Показано, що з огляду на багатоаспектність явища і різноманітність його конкретно-історичних форм спостерігається понятійний плюралізм. В основу багатьох визначень покладено критерії статусу учасників об'єднавчої стратегії або її ініціатора, але такі дефініції досить односторонні, оскільки не охоплюють усі випадки. З позицій раціонального підходу запропоновано розглядати досліджуване явище саме як «політику іредентизму», тобто цілеспрямований курс на об'єднання в межах однієї держави таких груп, які вважаються спорідненими за етнокультурною чи іншими ознаками. В основі політики іредентизму лежать уявлення (вірні чи хибні) про «незвільненість» території, що неодмінно передбачає територіальні приєднання.

Ключові слова: іредентизм, політика іредентизму, раціональний підхід.

Донедавна українським громадянам сепаратизм був відомий переважно як явище, локалізоване у зарубіжних країнах, а, отже, таке, що сприймається найчастіше споглядально-відсторонено (як, наприклад, північноірландський або корсиканський сепаратизм). Однак в українських реаліях за останній час сепаратизм з суто теоретичної категорії перетворився на реальну руйнівну силу, яка дестабілізує суспільні процеси у державі. Тема кримського і донбаського сепаратизму стала предметом суспільного обговорення, активно висвітлюється у ЗМІ, привертає пильну увагу науковців. У суспільному дискурсі в контексті сепаратизму час від часу лунає поняття «іредентизм», але якщо представники наукової спільноти здатні розрізнити смислові відтінки між сепаратизмом й іредентизмом, то для більшості пересічних

громадян ці поняття або взагалі незнайомі, або ж відмінності між ними практично не визначаються. Часто проявляється так званий ефект «значеннєві ножиці», коли якийсь поняття індивіду відоме, але його розуміння далеке від точного значення. Тим часом визначення сутності понять є важливим науковим завданням, і першочергово саме політична наука зобов'язана пояснити поняття, які позначають актуальні політичні явища і процеси. На недостатню увагу до розробки понятійно-категоріального апарату дослідження неодноразово вказували провідні українські науковці. В. Литвин наголошує, що політичній науці бракує точності й виваженості у термінотворенні, а глосарій, розрахований на масовий попит, є ситуаційно гнучким [8]. М. Кармазіна підкреслює, що робота над поняттями і категоріями важлива тому, що вони є одиницями аналізу, а від чіткості одиниці аналізу залежить якість зроблених дослідником висновків [6, с. 134].

Аналіз наукового доробку зарубіжних і вітчизняних вчених показав, що одним з центральних питань наукових досліджень є з'ясування сутності іредентизму і розробка його дефініції. Причому кожен науковець так чи інакше апелює до вже існуючих тлумачень, роблячи своєрідний екскурс в історію дослідження проблеми. Послідовний аналіз іредентизму як наукової категорії міститься у роботах Р. Бараш і Є. Рябініна [2; 12]. Нинішня ситуація в Україні спонукає ще раз звернутися до поняття, адже його полярні тлумачення в діапазоні від права на самовизначення до сепаратизму лише ускладнюють розуміння сутності явища.

Метою статті є аналіз підходів до окреслення сутності іредентизму, які склалися у зарубіжному і вітчизняному суспільно-політичному дискурсі, і спроба уточнення цього поняття з використанням раціонального підходу як однієї з методологічних засад дослідження політики.

У прагненні сформулювати сутність іредентизму спостерігається плюралізм, що пов'язано з наявністю різноманітних конкретно-історичних форм прояву. До того ж існує багато інших видів етнополітичної поведінки, які мають деякі спільні риси з іредентизмом, що схиляє науковців до їх ототожнення (наприклад, іредентизм і уніонізм, іредентизм і пан-рухи). У наукових працях присутні різні погляди на сутність іредентизму, який розглядається і як ідеологія, що обґрунтовує об'єднавчі рухи, і як самі об'єднавчі рухи етнічних груп, і як зовнішньополітичний курс держави чи форма етнополітичного конфлікту.

Поширеним у зарубіжних політичних науках є підхід, за яким іредентизм характеризують як різновид етнополітичного руху народів, територія компактного проживання яких розділена державними або адміністративними кордонами. Цей рух спрямований на «збирання» частин розділеного народу і територій їх проживання у межах однієї держави. На основі цього підходу розроблено декілька формулювань іредентизму, відмінності між якими пов'язані з тим, кого саме дослідники вважають учасниками об'єднання. Доцільно уточнити, що існують різні випадки розділеності народів, наприклад, німецький народ у часи розділеності складав два одержавлені організми – ФРН і НДР, а курдський на нинішньому етапі розвитку – декілька бездержавних груп. Під широкі за змістом визначення іредентизму підпадають ті, які до іредентизму відносять усі випадки об'єднання, у яких беруть участь етнічні групи з різним статусом – як одержавлені, так і бездержавні. Поряд з широким розумінням іредентизму є й вузькі його тлумачення, які передбачають такий варіант об'єднання, коли одна частина розділеного народу вже створила власну державу, а інша/інші проживають компактно на суміжній території сусідньої держави. Така понятійна невизначеність, на нашу думку, ускладнює розуміння сутності іредентизму і вимагає розгляду аргументації прихильників усіх позицій.

Д. Горовіч розглядає обидва варіанти об'єднання і визначає іредентизм і як спробу відокремлення території чи населення однієї держави з метою приєднання до іншої, і як спробу відокремлення території чи населення, що розділені між більш ніж однією державою, з метою подальшого об'єднання їх в єдину новоутворену державу [14, р. 10]. А. Аклаєв теж характеризує етнічний іредентизм широко – як об'єднувальні або возз'єднувальні рухи етнічних груп, розділених державними кордонами між двома чи кількома державами [1,

с. 159]. Натомість Д. Ягсиоглу розглядає іредентизм у вузькому значенні, як наявність напружених відносин між національною меншиною у державі і домінуючою етнокультурною групою. Це обумовлює втручання сусідньої держави, яка прагне не тільки захистити права і інтереси меншин, але й «звільнити» їх разом з територією проживання. Держава прагне відкрито анексувати територію від іншої держави, або ж меншість відкрито вимагає, щоб земля, яку вона заселяє, була відокремлена від країни, якій у цей час вона належить, і приєдналася до іншої країни [21]. У цьому визначенні суб'єктами іредентизму визнаються іредентистська держава і споріднена їй меншина. Ф. Попов виділив два види іредентизму – малий, тобто виведення частини території держави з її складу і наступне приєднання до іншої держави без формування нового поля влади, і тотальний іредентизм як політичний рух, направлений на приєднання всієї території суверенної держави до іншої вже існуючої держави, тобто несекціоністська форма іредентизму [11, с. 10, 11].

Ініціатором іредентизму може бути як етнічна меншина-іредента, яка зазнає утисків, так і етнічна більшість, яка прагне об'єднати всіх етнічних родичів в одній державі. Саме це обумовило появу таких дефініцій, у яких конкретизується ініціатор руху. На думку Р. Бараш і Л. Карабешкіна, ініціатором іредентизму найчастіше виступає не держава, а етнічна меншість. Р. Бараш визначає іредентизм як спробу етнічної групи возз'єднатися зі спорідненим етнічно (або за іншими ознаками) населенням іншої чи кількох держав. Важливим аспектом іредентизму є також прагнення до об'єднання територій проживання цих груп [2, с. 156-157]. Л. Карабешкін розглядає його як різновид сепаратизму, який пов'язаний з бажанням частини розділеного етносу возз'єднатися з етнічною батьківщиною [5, с. 61]. Схожим на наведене є визначення С. Голунова, на думку якого у випадку іредентизму етнічна меншість претендує на приєднання території свого компактного проживання до іншої держави, де та ж сама (або споріднена) етнічна група складає більшість або численну і привілейовану меншість [3].

Іншу позицію демонструє казахський дослідник Г. Кім, який вважає, що іредентистські претензії висувують етнічні групи, які є етнічною більшістю у суверенній державі і хотіли б включити територію їхніх етнічних родичів, які живуть в якості меншин у сусідній країні чи країнах [16]. Зарубіжний дослідник Дж. Ландау підкреслює ініціативність держави-іредентиста і визначає іредентизм як декларативну зацікавленість держави в добробуті етнічно чи культурно спорідненої групи, яка проживає поза її межами [18]. Така характеристика іредентизму є досить популярною, на неї спирається чимало дослідників. Цілком погодимося з тим, що, як свідчить історія, іредентистські настрої часто ініціюються правлячою елітою національної держави, як, наприклад, це було у Греції у XIX-XX ст. у питанні приєднання земель Македонії, заселених греками, або у сучасній Румунії з приводу Молдови. Але даному визначенню бракує конкретики у окресленні предмету зацікавленості, адже під забезпеченням добробуту може розглядатися і підтримка культурного розвитку спорідненого населення, і досить радикальна анексія території. Втім підтримка меншин у сусідній країні і культурна чи економічна співпраця ще не складають сутності іредентизму, принаймні, в європейських країнах є багато прикладів, коли до влади приходять помірковані політичні сили, які не маніпулюють іредентистським питанням «незвільненості» територій і, маючи зацікавленість у збереженні добросусідських відносин з іншими державами, реалізують зв'язки зі спорідненими етнічними групами прийнятними засобами. З іншого боку, цілком слушною є думка Р. Бараш, яка вбачає в акцентуванні декларативної зацікавленості сильну сторону визначення, адже це дозволяє розцінювати в якості проявів іредентизму велику кількість прецедентів «зовнішнього втручання» іноземної держави, таких як приклади етнічної інтеграції – пантюркізм чи панславізм [2, с. 154].

Досить суперечливим є такий варіант іредентизму, коли ініціаторами об'єднання виступають кілька етнічних груп, які є меншостями в двох і більше країнах. М. Сайдман і В. Аурес вважають, що прагнення етнічних груп приєднатися до родичів, щоб утворити нову державу, також є іредентистським, і називають це явище «курдським стилем іредентизму» [20, р. 1127]. Вважаємо, що курдський випадок не є класичним прикладом іредентизму у

тому вигляді, якій він мав у часи свого зародження в Італії у другій половині XIX ст. Але за більш ніж столітній період існування іредентизму з'явилося багато його форм, тож дійсно, поняття, запропоноване М. Сайдманом і В. Ауресом, має право на існування, адже у курдському іредентизмі є ознака «незвільненості» території, її підвладності певній державі, яка, на нашу думку, є найважливішою для розуміння іредентизму. Власне, етимологія слова «irredenta» у перекладі з італійської якраз і означає «незвільнена». Український науковець Є. Рябінін також схильний розглядати об'єднання курдського народу як приклад іредентизму. Він вважає, що попри поширене бачення мети іредентизму тільки у приєднанні до держави, якраз курдський випадок показує іншу мету – утворення нової держави. Дослідник характеризує іредентизм як рух за приєднання території або територіально-політичного утворення однієї держави до території іншої держави під гаслами етнокультурної єдності населення або створення незалежної держави шляхом виходу деяких регіонів зі складу сусідніх держав задля утворення незалежної держави, тобто державотворчим етносом будуть представники одного народу [12, с. 50].

На основі розуміння іредентизму як політичного явища, ініційованого державою, стало можливим виникнення таких дефініцій, у яких іредентизм розкривається як політичний курс і напрям зовнішньої політики. Дж. Мейлл характеризує іредентизм як будь-які претензії, зроблені однією суверенною національною державою стосовно земель всередині іншої [19, р. 57]. Дослідник наблизився до розкриття радикального характеру іредентизму, але знівелював його етнічну природу, пов'язавши іредентизм з будь-якими територіальними претензіями. Схожий погляд, але з використанням етнополітичної категорії «нація», належить М. Корнпробсту, який розуміє іредентизм як територіальні домагання з боку суверенної держави проти іншої держави, що спрямовані на досягнення узгодженості між кордонами нації і кордонами держави [17, р. 10-12]. Близьким до цього є підхід Г. Бен-Ізраеля, який вважає іредентизм проявом експансіонізму, що заснований на «атавістичних почуттях до території і до рідних і близьких». Це вічне явище, бо ще до появи націоналістичних ідеологій багато держав виправдовували експансіоністську політику, використовуючи аргумент повернення територій або визволення своїх братів [13, р. 33].

Вдалими є також ті тлумачення, які розкривають багатоаспектний характер явища і визнають існування різних ініціаторів, що є можливим з використанням категорії «політика». В. Євтух характеризує іредентизм саме як політику держави чи політичного руху, які спрямовані на об'єднання народу, етносу чи нації в одній державі [4, с. 165]. Це визначення можна віднести до категорії універсальних, яке найповніше розкриває сутність іредентизму. Проте таке тлумачення лише доповнює попередні, підтверджуючи тезу про багатоплановість явища, адже у різних обставинах наявні різні ініціатори, засоби досягнення мети і риторика.

Цілком виправданим є розгляд іредентизму як форми радикальної етнополітичної поведінки. До цього схиляється Р. Коршук, вбачаючи сутність іредентизму у прагненні до об'єднання в єдину державу етнічної спільноти, представники якої проживають на територіях, що перебувають під контролем інших держав [7, с. 94]. Таким чином статус учасників об'єднання звужується до частин розділеного народу, які не мають власної державності, але формують державотворчі наміри.

У зарубіжній політичній науці поширені визначення, які пов'язують іредентизм з націоналізмом. Наприклад, Дж. К. Дженкінс розкриває сутність іредентизму як утвердження території держави за межами свого справжнього кордону на основі культурних, історичних і етнічних зв'язків, зауважуючи, що «іредентизм представляє собою визнану невідповідність між «нацією» і «державою», в якій існують території (чи народи) за межами держави, які, як вважається, справедливо відносяться до нації. Іредентизм надалі прагне виправити ці розбіжності шляхом розширення кордонів держави у відповідності до заявлених кордонів нації» [15]. Історик В. Любін розуміє іредентизм як прагнення нації зібрати людей своєї культури і мови на єдиній національній території [9, с. 27].

У цілому ж представники різних наукових шкіл солідарні у тому, що термін «іредентизм» позначає рух, ідеологію, стратегію тих груп, які розуміються спорідненими за

деякими ознаками і орієнтовані на об'єднання в рамках однієї держави. Зазначимо, що є спроби розробки універсальних дефініцій (Д. Горовіц, В. Євтух, Є. Рябінін), які уособлюють суттєві спільні риси всіх проявів даного явища. На нашу думку, дослідження історичного досвіду іредентизму демонструє яскраво виражену раціональну складову. І хоч поширеною є думка про те, що поведінка груп в етнополітичних конфліктах характеризується як ірраціональна, все ж досить чітко простежується її керованість політичними антрепренерами – очільниками держав, партій чи громадських рухів, які спрямовують ці рухи до визначеної мети. Для дослідження природи іредентизму доцільно застосувати раціональний підхід, який орієнтує розглядати дії політичних акторів як раціональні, тобто такі, що спрямовані на отримання певних вигод. З позицій раціонального підходу слід тлумачити досліджуване явище саме як «політику іредентизму», тобто цілеспрямований курс на об'єднання в межах однієї держави таких груп, які вважаються спорідненими за етнокультурною чи іншими ознаками. Крім того, в основі політики іредентизму лежать уявлення (вірні чи хибні) про «незвільненість» території, що неодмінно передбачає територіальні приєднання. У цьому випадку анексування території, яке є протиправним актом, виступає як інструмент реалізації політики іредентизму. Але дана політика може проводитися й іншими засобами. Наприклад, свого часу Італія домоглася приєднання деяких територій внаслідок укладення міждержавних договорів. Тож у подальшому предметом зацікавленості науковців можуть стати методи реалізації політики іредентизму.

Підсумовуючи названі підходи, можна зробити висновок про те, що плюралізм у визначеннях іредентизму пояснюється складною структурою самого явища і наявністю у кожного учасника власної стратегії поведінки. Науковці виводять на перший план саме той аспект іредентизму, який їм видається найсуттєвішим і найважливішим. Зазначимо, що таке багатоголосся доповнюється відмінними його оцінками з боку самих політичних акторів, які тлумачать його по-різному, виходячи з власних інтересів. Так, іредента усвідомлює свої прагнення як справедливі, як реалізацію права на самовизначення; її підтримує сусідня держава, яка проводить іредентистську політику під гаслами відновлення історичної справедливості, а для поліетнічної держави іредентизм – це, безумовно, прояв сепаратизму, який вимагає негайного реагування з огляду на його дестабілізуючий потенціал. Тож поняття «іредентизм» є своєрідним терміном-«парасолькою», багатозначно позиціонуючись і як наукове поняття, і як практична категорія.

Використана література:

1. Аклаев А. Р. Этнополитическая конфликтология : Анализ и менеджмент [Текст] / А. Р. Аклаев. — М. : Дело, 2005. — 472 с.
2. Бараш Р. Ирредентизм как категория дискурса и политической практики [Текст] / Р. Бараш // Вестник Российской нации. — 2012. — № 2 – 3. — С. 151 – 171.
3. Голунов С. В. Проблема ирредентизма : ситуация в российском пограничье на фоне мирового опыта [Электронный ресурс] / С. В. Голунов. — Режим доступа : <http://ashpi.asu.ru/ic/?p=2110>.
4. Євтух В. Б. Етнічність : енциклопедичний довідник [Текст] / В. Б. Євтух ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, Центр етноглобалістики. — К. : Фенікс, 2012. — 396 с.
5. Карабешкин Л. А. Сравнительная политология постсоветского пространства [Текст] : учебное пособие / Л. А. Карабешкин. — Таллинн : Евроакадемия, 2012. — 110 с.
6. Кармазіна М. Політичні поняття і категорії : відтінки, іпостасі, метаморфози logos'у [Текст] // Кармазіна М. С. Між історією і політикою / М. С. Кармазіна. — К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. — С. 134 – 142.
7. Коршук Р. М. Етнополітологія : навч. посіб. [Текст] / Р. М. Коршук. — К. : Алерта, 2011. — 200 с.
8. Литвин В. Децентралізація, федералізація, сепаратизм : парадокси політичного дискурсу. 05/16/2014 [Електронний ресурс] / В. Литвин. — Режим доступу : <http://www.narodna.in.ua/articles/volodimir-litvin-decentralizaciya-federalizaciya-separatizm->

paradoksi-politichnogo-diskursu. — Назва з титул. екрану.

9. Любин В. П. Италия в борьбе за «неискупленные» земли [Текст] / В. П. Любин // Новая и новейшая история. — 2011. — № 4. — С. 27 – 34.

10. Мала енциклопедія етнодержавознавства [Текст] / редкол.: Ю. І. Римаренко (відп. ред.) та ін. — К. : Довіра: Генеза, 1996. — 942 с.

11. Попов Ф. А. География сецессионизма в современном мире : автореф. дисс... канд. геогр. наук. Специальность : 25.00.24 — Экономическая, социальная, политическая и рекреационная [Текст] / Ф. А. Попов ; Московский государственный университет. — М., 2010. — 24 с.

12. Рябінін Є. В. Природа ірредентизму : теоретичний аспект [Текст] Є. В. Рябінін // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології». — 2013. — № 1060. — С. 48–52.

13. Ben-Israel H. Irredentism : Nationalism Reexamined (Chapter 2) [Text] / H. Ben-Israel // Irredentism and International Politics / Chazan N. (ed.). — Boulder, CO : Lynne Rienner Publ., 1991. — P. 23 –35.

14. Horowitz D. L. Irredentas and Secessions : Adjacent Phenomena, Neglected Connections (Chapter 1) [Text] / D. L. Horowitz // Irredentism and International Politics / N. Chazan (ed.). — Boulder, CO : Lynne Rienner Publ., 1991. — P. 9 – 22.

15. Jenkins G. K. Post-Revolution War : A Product of Irredentism [Electronic resource] / G. K. Jenkins. — Regime to access : http://d3qi0qp55mx5f5.cloudfront.net/cpost/i/docs/Jenkins_Gentry_Workshop_Paper.pdf

16. Kim G. Irredentism in Disputed Territories and Its Influence on the Border Conflicts and Wars [Electronic resource] / G. Kim // The Journal of Territorial and Maritime Studies. — 2016. — Volume 3, Number 1 (January). — Pp. 87 – 101. — Regime to access : https://www.nahf.or.kr/shtml/include/filedownload.asp?sidx=482&fname=JTMS_3-1_p87-101.pdf

17. Kornprobst M. Irredentism in European Politics : Argumentation, Compromise and Norms [Text] / M. Kornprobst. — New York, USA : Cambridge University Press, 2008. — 317 p.

18. Landau J. The Ups and Downs of Irredentism : The Case of Turkey (Chapter 6) [Text] / J. Landau // Irredentism and International Politics / Chazan N. (ed.). — Boulder, CO : Lynne Rienner Publ., 1991. — P. 81 □ 96.

19. Mayall J. Nationalism and International Society [Text] / J. Mayall. — Cambridge, UK : Cambridge Univ. Press, 1990. — 194 p.

20. Saideman S. M. Determining the Causes of Irredentism : Logit Analyses of Minorities of Risk Data from the 1980s and 1990s [Text] / S. M. Saideman, Y. R. Ayres // The Journal of Politics. — 2000. — Vol. 62, №4. — P. 1126-1144.

21. Yagcioglu D. Irredentism : An Inevitable Tendency of Ethnic Nationalism [Electronic resource] / D. Yagcioglu. — Regime to access : http://www.academia.edu/1029408/Irredentism_An_Inevitable_Tendency_of_Ethnic_Nationalism

Горло Н. В. *Подходы к определению сущности ирредентизма: методологический аспект*

В статье анализируются исследовательские подходы к трактовке сущности ирредентизма. Показано, что с учётом многоаспектности явления и разнообразия его конкретно-исторических форм наблюдается понятийный плюрализм. В основу многих определений положен критерий статуса участников объединительной стратегии или её инициатора, но такие дефиниции довольно односторонни, так как не охватывают все случаи. С позиций рационального подхода предложено рассматривать исследуемое явление именно как «политику ирредентизма», то есть целенаправленный курс на объединение в пределах одного государства таких групп, которые считаются родственными по этнокультурному или другому признаку. В основе политики ирредентизма находятся

представления (верные или ложные) о «неосвобождённости» территории, что непременно предусматривает территориальные присоединения.

Ключевые слова: ирредентизм, политика ирредентизма, рациональный подход.

Gorlo N. *Approaches to the specification of the essence of irredentism: methodological aspect*

The research approaches to the interpretation of the essence of irredentism are analysed in the article. It is indicated that depending on the multidimensional phenomenon and the diversity of its concrete historical forms, conceptual pluralism is observed. The criteria of the status of participants of unifying strategy or its initiators are taken as the basis for many definitions, but they are rather one-sided, because they do not cover all cases. From the perspective of rational approach, it was proposed to consider the phenomenon as «a policy of irredentism», in other words – as a targeted course to unification of those groups, which are deemed to be related by the ethnocultural principal or other characteristics in one state. The ideas (true or false) about «unfreedom» of the territories, which necessarily implies territorial accession, underlie the principals of the irredentist policy.

Keywords: irredentism, the policy of irredentism, rational approach.

УДК 321.728.(323.1)

Маруховська-Картунова О. О.

НАУКОВИЙ ДИСКУРС ЩОДО ВАД ТА ПЕРЕВАГ КОНСОЦІАТИВНОГО/КОНСЕНСУСНОГО ЕТНОПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ

Стаття, яка має певний інноваційний характер, присвячена стислому аналізу наукового дискурсу щодо сутності, основних недоліків та переваг теорії і моделі консоціативної/консensusної демократії. Водночас обґрунтовується можливість і доцільність запровадження у широкий науковий обіг такого нового терміну й поняття як «теорія і модель консоціативного/консensusного етнополітичного режиму». Підтверджено певні переваги цього типу режиму над багатьма іншими, особливо в етнічно розділених суспільствах. Досліджуються напрями і особливості згаданого дискурсу та з'ясовуються його справжні причини. Висловлено припущення, що основні з них пов'язані з процесом народження і становлення нової наукової парадигми, зокрема консоціативної/консensusної. З точки зору етнополітичної конфліктології доведено придатність і доцільність застосування теорії і моделі консоціативного/консensusного етнополітичного режиму чи деяких його основних складових для запобігання ескалації етнополітичних конфліктів, їх цивілізованого розв'язання та збереження національної єдності й територіальної цілісності країн з поліетнічним складом населення.

Ключові слова: науковий дискурс, зміна парадигм, консоціативна/консensusна демократія, консоціативний/консensusний етнополітичний режим, етнічно розділені суспільства, етнополітичні конфлікти, національна єдність, територіальна цілісність.

Актуальність теми статті обумовлена кількома чинниками. По-перше, складністю, суперечливістю та амбівалентністю самого феномену «консоціативний /консensusний етнополітичний режим». По-друге, тривалістю і гостротою наукових дискусій, що точаться навколо вад та переваг цього феномену. По-третє, важливістю свого теоретико-методологічного значення для подальшого розвитку етнополітичної конфліктології як нової галузі наукового знання, навчальної дисципліни і мистецтва управління етнополітичними конфліктами та забезпечення етнополітичної стабільності в країнах з поліетнічним складом населення. По-четверте, майже повною відсутністю у вітчизняній політологічній і особливо етноконфліктологічній літературі спеціальних ґрунтовних публікацій, присвячених даній проблематиці. Нарешті, дедалі зростаючим інтересом міжнародної наукової спільноти до